DIMITRE ONCIUL ŞI JUNIMEA BUCOVINEI DE ALTĂDATĂ

ILIE LUCEAC

Dimitrie Onciul und die ehemalige Jugend der Bukowina

(*Zusammenfassung*)

Die vorliegende Studie präsentiert – aufgrund einiger Briefe, die Dimitrie Onciul bekommen oder geschickt hat, davon einige noch unveröffentlicht geblieben – die moralischen und gesellschaftlichen Werten des Gelehrten, Professors und Archivisten Dimitrie Onciul, Gründer der kritischen Forschungsschule in der rumänischen Historiographie.

Der Historiker hat eine österreichische, von der deutschen Kultur geprägten Ausbildung bekommen, aber er liebte sehr sein Volk und seine Kultur, indem er zur Förderung der nationalen und geistigen Werte der Bukowiner Rumänen bedeutenderweise beitrug und seine unterstützende Haltung den jungen Generationen gegenüber bewies. So war Dimitre Onciul als Mensch. Als Gelehrte weiste er darauf hin, dass Geschichte eine genaue Wissenschaft ist, und als Forscher führte er die kritische Methode in der Auseinandersetzung mit den historischen Ereignissen ein.

Diese Studie ist ein Versuch, Dimitrie Onciul als wahrer Vertreter der rumänischen wissenschaftlichen und kulturellen Werten zu ehren.

Schlüsselwörter: Bukowina, historische Wahrheit, die kritische Methode in der historischen Forschung, nationale Geistigkeit.

Pentru unul dintre cei mai de seamă istorici români, pentru savantul, profesorul şi arhivistul Dimitre Onciul, întemeietorul Şcolii critice în istoriografia românească, alături de Nicolae Iorga şi Ioan Bogdan, se cuvine un gând pios, în primul rând din partea Cernăuţiului. Acest oraş i-a legănat tinereţile, aici şi-a făcut în parte studiile, aici şi-a început cariera didactică şi ştiinţifică, în sfârşit, tot aici a preferat să fie adus când va închide ochii, pentru ca să-şi doarmă somnul de veci în pământul Bucovinei, care l-a născut şi l-a dăruit cu atâta generozitate culturii româneşti.

Rândurile pe care le propunem în continuare sunt o încercare de a evoca – în baza unor scrisori primite sau emise de Dimitre Onciul, unele dintre ele nepublicate încă – câteva din calităţile morale şi civice ale omului şi savantului. Aceste

BDD-A32587 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:44:47 UTC)

aprecieri intenționează să scoată în evidență verticalitatea și demnitatea caracterului de care a dat dovadă istoricul, uneori în cele mai dificile situații ale vieții și activității sale didactice sau științifice.

Vom încerca să ilustrăm câteva momente din viața istoricului, care demonstrează elocvent atitudinea lui față de generațiile tinere ale Bucovinei, de unde a pornit și el în lumea științei și culturii românești.

Cât privește opera istorică a lui Dimitre Onciul, în acest domeniu s-au scris studii serioase care poartă semnătura unor personalități de prim rang în istoriografia românească. Un cuvânt hotărâtor nu se poate spune în câteva rânduri. Sunt pilduitoare însă gândurile istoricului teolog Niculae M. Popescu, membru titular al Academiei Române, care scria, referindu-se la rigurozitatea și sobrietatea mentorului său: „Să vorbești despre Dimitre Onciul este iarăși nu ușor. Te aștepți să te sfredelească ochiul scrutător de acolo și să te întrerupă glasul vibrant pentru orice gând neîntemeiat din destul și pentru orice cuvânt nu deplin de răspicat"[1]. Ca savant, Onciul „aduce lumină în cea mai încâlcită problemă a începuturilor statului român... în lămurirea trecutului românesc, a unei metode serioase de cercetare istorică"[2], scria părintele Niculae M. Popescu. Iar Nicolae Iorga avea să aprecieze pregătirea intelectuală și calitatea muncii științifice a colegului său de Academie cu o exactitate uimitoare. El scria în legătură cu aceasta următoarele: „După studii de o noutate absolută, făcute cu o strictă și aspră metodă, cu o răbdare puțin obișnuită în cultura noastră, și în stăpânirea, plătită cu îndelungate osteneli, a unui material întins și risipit, el reușise a da icoana adevărată, întru cât se poate reconstitui, a părții celei mai vechi și misterioase din viața noastră ca popor. Aceste studii au fost o revelație pentru cei care puteau pricepe"[3].

Implicarea marilor personalități ale neamului în orientarea și coagularea unor momente memorabile din istoria noastră culturală sau națională a determinat întotdeauna finalitatea acestor evenimente, marcând totodată și memoria colectivă a posterității. Un astfel de moment impresionant pentru poporul român a fost sărbătoarea de la Putna din 1871. După cum bine se cunoaște, doi dintre cei mai importanți organizatori ai Serbării au fost Mihai Eminescu și Ioan Slavici. La Putna sosiseră atunci Kogălniceanu și Xenopol, acolo se aflau bucovinenii Teodor Ștefanelli, Ciprian Porumbescu, Epaminonda Bucevschi, cât și multe alte personalități cunoscute, care au determinat buna organizare și desfășurare a evenimentului. Dimitre Onciul era pe atunci elev în clasa a IV-a de liceu. Este vorba despre renumitul liceu cernăuțean care mai târziu a devenit „Aron Pumnul", unde învăța tânărul fiu de preot. „Nu i se citează numele – scrie Niculae M. Popescu –, dar nu este îndoială că printre băieții de la cele două gimnazii din

[1] Niculae M. Popescu, *Dimitre Onciul* (Discurs de recepție la Academia Română, citit în ședința publică din 3 iunie 1925, cu răspuns de Nicolae Iorga), în *Academia Română – Discursuri de recepție*, vol. V, *1919–1936*, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 418.

[2] *Ibidem*, p. 424, 427.

[3] Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. II, București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 18.

BDD-A32587 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:44:47 UTC)

Bucovina, plini de zel, de răbdare şi de disciplină, care ajută pe studenţii români, în frunte cu Eminescu şi cu Slavici, la Serbarea de la Putna, din 1871, este şi tânărul licean D. Onciul"[4], cu atât mai mult că prietenul său, studentul de atunci Teodor Ştefanelli era membru în Comitetul de conducere al Serbării[5].

Cercetând *Procesele-verbale* ale Societăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina pe anii 1871–1894 (cele care s-au mai păstrat), se poate constata că nu există aproape niciun singur student român din Bucovina, pe atunci sub ocupaţie austriacă, care, solicitând, să nu fi obţinut din partea Societăţii dacă nu o bursă, cel puţin un ajutor bănesc, cu scopul de a-şi continua şi definitiva studiile, pentru ca mai târziu, după absolvirea lor, să-i vedem iar, rând pe rând, fie cu funcţii în comitetul aceleiaşi Societăţi, fie cu lucrări şi opere de valoare – rezultate ale studiilor lor – care au făcut şi vor face întotdeauna cinste istoriei şi culturii româneşti. Îi citâm aici ca exemplu pe Dimitre Onciul şi Ciprian Porumbescu. În protocolul nr. 82 din şedinţa Comitetului, care s-a ţinut la 21 septembrie/ 3 octombrie 1879, citim următoarele: „Secretarul comunică peticiunea nr. 81/1879 a filosofului absolvat Dimitriu Onciul, stipendiat din Fundăciunea Pumnuleană, spre a i se acorda un stipendiu mai mare, ca să poată prourma studiile sale în Viena. Probat fiind petintele [petiţionarul, n. n. – I. L.] ca unul din cei mai buni studenţi, prezentând 23 de atestate toate foarte bune, propune secretarul cu privire că două stipendii din Fundăciunea Pumnuleană devin vacante, să i se acorde pe un an stipendiu de 200 florini pentru Universitatea din Viena"[6]. În aceeaşi şedinţă a Comitetului Societăţii se decide şi pentru Ciprian Porumbescu „un stipendiu spre promovarea studiilor la Viena. Secretarul propune a i se da pe un an stipendiu de 100 florini din fondul Societăţii"[7].

Aceşti doi intelectuali bucovineni – Dimitre Onciul şi Ciprian Porumbescu – au întors înzecit culturii româneşti. Cota lor de datorie morală faţă de Societatea pentru Cultură şi faţă de ţara lor, Bucovina, avea să se măsoare mai târziu în dimensiuni concrete şi fundamentale pentru întreaga istorie şi respectiv muzică românească. Citâm un răspuns al istoricului la o telegramă a preşedintelui Societăţii „Junimea", trimisă în 1899, prin care Societatea numită îşi exprima sentimentele de aserţiune faţă de apariţia lucrării lui Dimitre Onciul, *Din istoria Bucovinei*. Gestul era semnificativ şi pentru faptul că Dimitre Onciul a fost întemeietorul şi primul preşedinte al Societăţii academice „Junimea" din Cernăuţi. Răspunsul lui Onciul la această telegramă este edificator pentru tinerii de astăzi. El ne demonstrează legătura strânsă şi grija pe care o purta istoricul pentru generaţiile tinere din Bucovina. Lipsit de fraze patriotarde, răspunsul lui Onciul caracterizează stilul şi maniera sobră a istoricului: „Domnule President, sentimentele ce-mi

[4] Niculae M. Popescu, *op. cit.*, p. 419.

[5] Ioan Slavici, *Amintiri*, Bucureşti, Cultura Naţională, 1924, p. 60–61.

[6] Biblioteca Academiei Române [în continuare – B.A.R.], Secţia *Manuscrise*, A 653 (I), *Procesele-verbale* ale S. C. L. R. B., f. 976.

[7] *Ibidem.*

BDD-A32587 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:44:47 UTC)

exprimaţi prin telegrama dată în numele Societăţii „Junimea", cu privire la scrierea mea despre istoria Bucovinei în opul: *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*, le-am primit cu vie mulţumire.

Manifestarea acestor sentimente atinge cu atât mai vie inima mea, cu cât ele privesc tributul meu de iubire şi de recunoştinţă către ţeara ce m-a născut. Şi dacă prin acest mic tribut din rodul ce am supt, ca membru activ al „Junimei", la sânul fecundei „Alma Mater" de sub cetatea Ţeţinului – cetatea în ruine, de pe al cărei creştet sfărmat de vremuri veacuri şi veacuri de istorie românească îşi au aţintite privirile pe valea Prutului – dacă prin acest tribut, zic, voi fi reuşit să contribuiesc a se da acestui pământ străbun locul cuvenit în istoria Monarchiei şi a întări în inimile tinere iubirea pentru dânsul: voi găsi în aceasta cea mai frumoasă, cea mai bună, cea mai adevărată fructificare a lui.

Cea dintâi mărturie a seminţei prinse în acest înţeles o văd în manifestarea sentimentelor voastre. Iată de ce, pentru această manifestare, inima mea simte mai vie mulţumire decât pentru orice recunoaştere. Căci entuziasmul generaţiunii tinere este garanţie pentru viitorul Naţiunii.

Salut pe comilitonii junimeni, şi te rog, iubite D-le President, să primeşti sentimentele mele de sinceră afecţiune. //D. Onciul//. Bucureşti, 3/15 februarie 1899//"[8].

Scrisoarea certifică încă o dată supoziţia potrivit căreia „Dimitre Onciul s-a format ca student la şcoala naţionalismului, dezvoltată în societăţile studenţeşti din Bucovina", nemaivorbind de faptul că în casa preotului Dimitrie Onciul de la Straja „cărturar cu minte clară, bun predicator, credincios convins, scriitor limpede şi cu judecată cumpănită"[9], viitorul istoric are posibilitatea să-şi cultive o dragoste fierbinte faţă de istoria, tradiţiile şi obiceiurile neamului său. În *Discursul de recepţie la Academia Română*, preotul Niculae M. Popescu consemnează următoarele: „Şi tot aici, în Bucovina, în această atmosferă naţionalistă [felul în care trebuie să se înţeleagă utilizarea termenului pentru perioada secolului al XIX-lea nu coincide conotaţiilor neinspirate de astăzi, când, din păcate, termenul este înţeles greşit de către unii concetăţeni de altă etnie şi chiar de către unii conaţionali ai noştri, ajungându-se uneori la denaturarea sensului primordial al acestuia, n. n. – I. L.], se naşte în Onciul înclinarea spre cercetarea trecutului neamului său. Bucovina este ca un muzeu al Moldovei, în mijloc cu acel izvor de viaţă întremătoare, care este mormântul lui Ştefan de la Putna. Hurmuzăkeştii aprinseseră aici şi ţin viu focul sacru pentru luminarea trecutului"[10].

Foarte multe scrisori din Fondul *Dimitre Onciul*, care se păstrează la Biblioteca Academiei Române, demonstrează verticalitatea şi francheţea savantului

[8] B.A.R., *Manuscrise*, Fond *Dimitre Onciul*, cota S 76/XXI, *Scrisoarea lui Dimitre Onciul către preşedintele Societăţii „Junimea" din Cernăuţi.*

[9] Pamfil C. Georgian, *Dimitre Onciul*, Extras din „Convorbiri literare", nr. 7–12/1940, Bucureşti, „Bucovina" I. E. Torouţiu, p. 897.

[10] Niculae M. Popescu, *op. cit.*, p. 410.

BDD-A32587 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:44:47 UTC)

şi profesorului Dimitre Onciul. În *Studii şi documente literare* publicate de I. E. Torouţiu, volumele I–VII, găsim scrisori ale istoricului, adresate unor personalităţi ale culturii româneşti, ca Nicolae Iorga, Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi sau Sextil Puşcariu. La fel, sunt publicate şi câteva scrisori adresate lui Dimitre Onciul.

Într-o scrisoare, datată 19/31 martie 1885, care se păstrează la Biblioteca Academiei Române şi care nu apare în documentele literare ale lui I. E. Torouţiu, Dimitre Onciul se pronunţă elogios referitor la şcoala Junimii, în spiritul căreia a decurs de fapt formarea sa intelectuală şi ştiinţifică. Mulţumindu-i mentorului acestei şcoli – Titu Maiorescu – pentru interesul manifestat faţă de studiile sale, Onciul îi scrie din Vicov (Bucovina) următoarele: „Trebuie să zic că am ieşit în bună parte din şcoala Dvoastră. Lumina acelei şcoli, al cărei ilustru cap şi întemeietor sunteţi Dvoastră, mi-a dat mai ales direcţiunea, după care cel ce voieşte poate să aducă în literatură vre-un serviciu de folos societăţii, la care aparţine. De aici am primit cu preferinţă şi alimentul pentru asemenea voinţă. De aici mai întâi am dobândit încredinţarea despre binefacerile adevărului ştiinţific, a cărui cunoştinţă trebuie să învingă asupra iluziunilor imaginaţiunii. Şi această încredinţare şi acea voinţă mă vor conduce de-acum cu atât mai multă siguranţă, văzând că chiar primele mele încercări în această privinţă au aflat buna primire şi încredere acolo, unde pun cel mai mult preţ despre aceasta"[11]. La numai 29 de ani pe care îi avea, după primele sale lucrări publicate, Onciul avea tot dreptul moral să răspundă elogios şi cu tot respectul lui Titu Maiorescu, care a manifestat interes pentru studiul său *Teoria lui Roesler*, ce începuse să se publice din 1885 în revista „Convorbiri literare". „Cât pentru lucrul meu – scrie în continuare Onciul –, mi-ar plăcea să pot satisface aşteptărilor Dvoastră. Dar până a-l trimite tot, daţi-mi voie să mă rostesc aici asupra „opiniei mai favorabile" ce-aş avea despre cartea Dlui Xenopol. În scrisoarea mea dintâi n-am avut-o în vedere, nici nimică alta, decât numai lucrul meu şi critica Dlui Densuşianu, după cum îmi rămăsese prima impresie de la fondul şi cuprinsul acesteia. Dacă este însă vorba de opinia mea asupra cărţii Dlui Xenopol, atunci trebuie să spun că nu este prea favorabilă, în care privinţă cred să fiu în mai multe de acord cu Dvoastră. Aceasta o veţi cunoaşte în parte acum din referatul ce se află la redacţiune, deşi aici am în vedere mai mult partea meritoare [meritorie, n. n. – I. L.]. Din critica ce va urma veţi putea cunoaşte şi părerea mea despre lipsele mai însemnate şi superficialitatea scrierii Dlui Xenopol, deşi nu caut a o spune totdeauna apriat [înaintea oricărui lucru, n. n. – I. L.], având în vedere mai mult chestiunea însăşi. În orice caz însă am opinie mai favorabilă decum descrie Dl Densuşianu această carte.

Bucurându-mă mult de cunoştinţa cu Dvoastră, îmi face deosebită plăcere să Vă spun că am avut onoarea de-a Vă fi cunoscut şi personal. Era – dacă Vă mai aduceţi aminte – în vara anului 1880 la Gmunden, unde venisem ca student din Viena cu baronul Nicolai Hurmuzaki şi fiii lui; atunci întâlnindu-Vă pe stradă, aţi

[11] B.A.R., *Manuscrise*, Fond *Titu Maiorescu*, cota S 34(2)/XVI, *Scrisoarea lui D. Onciul către Titu Maiorescu*

BDD-A32587 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:44:47 UTC)

stat puțin de vorbă cu noi. Cu atât mai mult îmi pare bine de corespondența de acum"[12].

Dimitre Onciul s-a născut în Bucovina, s-a format la școala austriacă de expresie germană, însă și-a iubit din tot sufletul poporul și cultura sa, contribuind din plin la promovarea valorilor naționale și spirituale ale românilor din Bucovina. Cât de mult era atașat de această provincie, cât de fierbinte își iubea limba, biserica și școala românească ne-o demonstrează un fragment dintr-o scrisoare, adresată aceluiași Titu Maiorescu, în legătură cu un posibil transfer al său de la Școala Normală din Cernăuți, unde ocupa postul de profesor titular la Pedagogiul de aici, la o școală secundară similară din București. Răspunsul lui Onciul demonstrează caracterul său ferm, atașamentul față de Bucovina, cât și responsabilitatea sa față de calitatea învățământului. Iată ce scrie el lui Maiorescu: „Cernăuți, 8/20 septembrie 1888. // Excelența Voastră, rog să-mi dați voie de a Vă adresa aceste șiruri, la care mă simt îndemnat prin o scrisoare ce am primit-o de la Dl Mândreanu, directorul Școalei Normale de Institutori din București.

Prin această scrisoare, Dsa mă înștiințează că e însărcinat din partea Excelenței Voastre de a mă invita să mă pun la concurs pentru catedra de istorie și geografie de la numita școală.

Am răspuns Dlui Mândreanu că nu pot să primesc această propunere, ocupând acum un post definitiv la Pedagogiul de Stat de aici. Mă simt încă plăcut îndatorit a Vă exprima Excelenței Voastre mulțumirile mele cele mai călduroase, că ați binevoit a cugeta la mine, și Vă rog să le primiți. Odată cu aceasta cutez a Vă da și unele lămuriri cu privire la chestiune.

Că nu mă pot hotărî de a schimba, sub condițiuni egale, postul meu de acum cu cel din chestiune, aceasta o veți afla natural, chiar din singura considerare ce o datoresc țării mele. Avem lipsă de profesori români pe la institutele statului, și mai ales la institutul unde mă aflu, sunt – fără a mă mândri – foarte trebuincios. Deci cât e vorbă de a ocupa numai un post la o școală secundară, nu mă urnesc de aici. Dar, afară de aceasta, mă mai rețin și alte considerări. Încă în semestrul trecut, pe când eram supleant, am obținut un stipendiu de stat pentru a face studii pe la universitățile din străinătate, cu scop de a mă abilita apoi ca docent la universitate. Acum aștept să capăt concediu pe anul curent, spre a călători la Germania și a face studiile trebuincioase pentru abilitare. Acest beneficiu nu-l pot lăsa nici decum din mână.

De bună seamă, după reîntoarcere, fiind destul de ocupat cu serviciul școlar, mi-a fi greu a împreuna cu postul de acum și docentura, până ce mi-a succede a obține o catedră la universitate. Dar de lucru n-are să se sparie omul. De una însă mi-ar părea rău: sub asemenea împrejurări activitatea mea literară nu va putea fi decât foarte mărginită, și puținul timp liber de care voiu dispune, voiu trebui să-l folosesc numai pentru a scrie nemțește. Și în această privire, ceea ce a scris Slavici

[12] *Ibidem.*

BDD-A32587 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:44:47 UTC)

în „Tribuna", când era vorbă de catedra Dlui Babeş, sunt gata s-o subscriu şi eu; nu ştiu însă întru cât o voiu putea urma.

Acestea am aflat de lipsă a Vi le comunica spre lămurire, şi Vă rog, Excelenţa Voastră, să binevoiţi a le primi cu bunăvoinţa de care m-aţi învrednicit până acuma. Rămân cu cea mai profundă stimă şi veneraţiune. Al Excelenţei Voastre de tot devotat servitor Dr. D. Onciul"[13].

A fost un om de o conştiinciozitate exemplară şi de o exactitate meticuloasă. Nu-şi schimba părerea de la o zi la alta. Amintim în acest sens cazul întâmplat la un examen de definitivat din mai 1895, unde Dimitre Onciul era printre membrii comisiei de examinare. Una dintre candidate, şi anume învăţătoarea Auguste Seider, la proba orală şi scrisă la limba română a fost respinsă de către cinci membri ai comisiei, din motivul că nu a dat dovadă de cunoştinţe. Comisia era compusă din 11 membri. Preşedintele comisiei, inspectorul general şcolar de atunci al Bucovinei, dr. Carl Tumlirz, insista ca învăţătoarea Auguste Seider să fie trecută, cu toate că cinci dintre membrii comisiei, cunoscători ai limbii române, au respins-o. Printre aceştia se afla şi Dimitre Onciul. Examenul fiind public, cazul s-a discutat mult şi a produs o consternare totală între profesorii români. Atât presa germană cât şi cea românească a mediatizat acest lucru. S-a ajuns, până la urmă, la o anchetă, în care Dimitre Onciul – unicul dintre membrii comisiei care nu s-a supus somaţiilor lui Tumlirz – l-a înfruntat pe inspectorul şcolar şi pe guvernatorul Bucovinei, Leopold Goess[14]. Fiind de un caracter ferm şi inflexibil şi de o onestitate exemplară, Onciul nu a putut trece peste ofensa care i s-a adus, fiind înlocuit până la urmă în comisie cu un alt profesor, de la o altă instituţie de învăţământ din Cernăuţi. Această decizie a Ministerului l-a determinat, în ultimă instanţă, să părăsească Bucovina.

Nu găsim prea multe exemple printre înaintaşii noştri, cu excepţia unora dintre Hurmuzăkeşti, care fiind funcţionari în statul austriac, să îndrăznească, în numele adevărului, să înfrunte inspectoratul şcolar, guvernământul Bucovinei şi să răspundă cu onoare, în cunoştinţă de cauză, chiar şi Ministerului de resort.

Prin toate furtunile vieţii Onciul a trecut învingător şi cu demnitate, urmându-şi scopurile nobile pe care le avea şi văzându-şi de ştiinţa sa, unica poate care nu l-a trădat niciodată.

Cu toate că avea atâtea preocupări la Bucureşti, Dimitre Onciul nu a uitat nicio clipă de Bucovina. Ne stau mărturie şi cele două scrisori ale compozitorului Tudor cavaler de Flondor adresate profesorului Onciul, care găsea timpul necesar să-şi ajute cu concursul şi autoritatea sa compatrioţii bucovineni. Iată conţinutul primei scrisori: „Cernăuţi, 16/X. 1902. // Mult stimate Domnule Profesor, Vă mulţumesc pentru deosebita Dvoastră amabilitate în chestiunea notelor dorite.

[13] B.A.R., *Manuscrise*, Fond *Titu Maiorescu*, cota S 34(3)/XVI, *Scrisoarea lui D. Onciul către Titu Maiorescu.*

[14] Teodor Balan, *Dimitrie Onciul (1856-1923)*, Cernăuţi, Mitopolitul Silvestru, 1938, p. 67–75.

BDD-A32587 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:44:47 UTC)

Binevoiți a urga [urgenta, n. n. – I. L.] decopierea ca să putem primi partitura cât se poate de curând. De primim notele în timpul proxim, atunci e posibil că delectăm publicul nostru la primăvară cu opereta aceasta.

Imediat ce va fi copistul gata binevoiți a mă însciința ca să pot trimite remunerațiunea. Cu salut Tudor.// Domniei Sale Dlui Dimitre Onciul, profesor la Universitatea Bucureşti, România//"[15]. După două luni, urmează altă scrisoare din Cernăuți: „4/XII. 1902.// Mult stimate Domnule Profesor! Vă rog în numele Societății filarmonice „Armonia" să aveți amabilitatea de a înrâuri să se decopieze şi să ni se trimită în timpul cel mai scurt partitura piesei amintite *Urâta satului*; e timpul cel mai suprem ca să se înceapă cu esercitarea piesei ca să se poată reprezenta la primăvară. Partitura decopiată să se trimită la adresa casierului societății Ştefan Scalat, Strada Roşei, 33 cu rambursă. Vă rog numaidecât să mi se trimită cât mai curând. Cu deosebită stimă al Dvoastră Tudor"[16].

Oamenii de cultură din Bucovina se adresau profesorului Onciul pentru un sfat, pentru o îndrumare. Potrivit documentelor, nicio scrisoare trimisă din Bucovina lui Onciul, la Bucureşti, nu a rămas fără răspuns. Şi aici citām, în primul rând, corespondența pictorului Eugen Maximovici adresată lui Dimitre Onciul. Admirator al talentului unuia dintre colegii săi dispăruți – pictorul diecezan Epaminonda Anibal Bucevschi –, Eugen Maximovici îi descrie lui Onciul starea picturilor murale de pe bisericile din Bucovina, cât şi cea a unor portrete votive ale voievodului Ştefan cel Mare, al cărui chip este înfățişat pe pereții din naosurile celor câteva biserici bucovinene pe care le-a ctitorit voievodul. Este vorba despre bisericile din Volovăț, Voroneț, Sfântul Ilie, Pătrăuți pe Suceava şi Putna. Maximovici îi scrie lui Onciul în limba germană. Cele trei scrisori[17] care se păstrează în Biblioteca Academiei Române sunt emise în 1904, exact în anul comemorării marelui voievod. Ele denotă o stimă adâncă pe care i-o purta artistul bucovinean profesorului Onciul, care, după cum ştim, a ținut o cuvântare înflăcărată lângă mormântul voievodului în ziua de 3 iulie 1904. În acest cuvânt plin de suflu național şi de speranțe în viitorul neamului său, Dimitre Onciul spunea: „Istoria se închină eroului care, însufleţit de geniul nemuririi, din scânteia sa divină a dat nouă viață şi lumină unui timp întreg şi unui întreg popor"[18]. Istoria se închina atunci în fața memoriei lui Ştefan cel Mare prin glasul autoritar al lui Dimitre Onciul.

O corespondență foarte frumoasă şi caldă, adresată lui Dimitre Onciul, a rămas şi de la preotul Iraclie Porumbescu. Tatăl compozitorului Ciprian

[15] B.A.R., *Manuscrise*, Fond *Dimitre Onciul*, cota S 17/(1)/XX, *Scrisoarea lui Tudor Flondor către Dimitre Onciul din 16 octombrie 1902.*

[16] B.A.R., *Manuscrise*, Fond *Dimitre Onciul*, cota S 17/(2)/XX, *Scrisoarea lui Tudor Flondor către Dimitre Onciul din 4 decembrie 1902.*

[17] B.A.R., *Manuscrise*, Fond *Dimitre Onciul*, cota S 17(1–3)/XXI, *Scrisorile lui Eugen Maximovici către Dimitre Onciul din 17 martie 1904, 14 octombrie 1904 şi, respectiv, 25 decembrie 1904.*

[18] Dimitre Onciul, *Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul*, Bucureşti, 1904.

BDD-A32587 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:44:47 UTC)

Porumbescu îi scrie profesorului Onciul în perioada 1890–1895, când acesta se afla încă în Bucovina. Cele vreo zece scrisori[19] ale inimosului preot demonstrează cât de apreciat şi cât de stimat a fost Onciul de către majoritatea intelectualilor bucovineni. Cu atât mai mult cu cât, după desfiinţarea „Arboroasei" de către autorităţile austriece şi întemniţarea temporară a lui Ciprian Porumbescu, Dimitre Onciul a fost acela care a pus bazele Societăţii „Junimea", succesoarea „Arboroasei".

Acesta a fost omul Dimitre Onciul care, ca savant, a arătat că istoria este o ştiinţă exactă şi, ca explorator al documentelor, a introdus în cercetarea istorică metoda critică. Adevărul istoric, spunea el, se alcătuieşte în baza cercetării amănunţite a izvoarelor. Metoda lui a dat opere temeinice, pe care se bazează istoriografia românească şi la acest început de mileniu al treilea.

Dimitre Onciul îşi doarme somnul de veci în cimitirul central Horecea din oraşul Cernăuţi. Savantul a trăit şi a lucrat toată viaţa într-o austeră solitudine. Soclul de pe cripta familială veghează liniştit asupra istoriei acestui neam, fiind un reper care încearcă să ţină trează memoria oraşului de sub geana ruinelor Cetăţii Cecin, oraş prin care trec apele învolburate – când limpezi, când tulburi – ale Prutului. Savantului i se potrivesc aici cuvintele unuia dintre tot atât de marii săi elevi, Vasile Pârvan, care spunea că Onciul „a înlănţuit în formele convenţiunii celei mai distinse gândul său, scrisul său, viaţa sa..., iar când a fost să-şi aleagă piatra de încercare a talentului său de cetitor în cărţile sibylline ale Istoriei, el nu a întârziat la întrebări uşoare, la rezumări de documente limpezi, ci, în romantică îndrăzneală, a atacat problema cea unică; misterul originii noastre în ţările de azi. Şi cumineţenia sa, tactul său, învăţătura sa, n-au fost mai prejos de îndrăzneala sa..., el a dăruit tot ce avea în puterile sale: statornicia întregii sale vieţi întru lupta cu sfinxul. Şi credinţa sa a fost răsplătită. Vor trece secole şi numele lui va fi legat mereu de povestea epică a luptei cu taina cea mare a istoriei noastre"[20].

Omagiul pe care îl aducem aici lui Dimitre Onciul este doar o încercare de a ţine trează conştiinţa noastră în faţa adevăratelor valori ştiinţifice şi culturale româneşti.

[19] B.A.R., *Manuscrise*, Fond *Dimitre Onciul*, cota S 1(1–10)/XXII, *Scrisorile lui Iraclie Porumbescu către Dimitre Onciul*.

[20] Vasile Pârvan, *In memoriam. La mormântul lui Dimitre Onciul*, în *Memoriale*, Bucureşti, 1923, p. 85–90.

BDD-A32587 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:44:47 UTC)